

NEROVNOST DOPADŮ ZMĚN KLIMATU

Přestože je klimatická změna čím dál více diskutovaným tématem, mezinárodnímu společenství se doposud nepodařilo najít efektivní řešení tohoto problému. Roku 2019 čítala roční hodnota člověkem vypuštěných emisí CO₂ 36 miliard tun. Jenom vůči roku 2000 se jedná o 45% nárůst.¹ Stěžejní jsou dvě otázky, a to kdo tyto emise produkuje a na koho má klimatická změna největší dopad. Pokud se podíváme na konkrétní čísla, zjistíme, že mezi nimi panuje paradoxní vztah. Státy s nejvyšší produkcí CO₂ pocít'ují v globálním měřítku minimální dopady, avšak ty nejchudší pocít'ují tyto změny nejvíce. V této eseji stručně objasním příčiny a dopady tohoto paradoxu. Následně se zaměřím na problematiku lidských práv v enviromentální rovině a pokusím se odpovědět na otázku, zda by měly státy větším dílem zodpovědné za tuto krizi kompenzovat její dopady těm chudším s nižší mírou emisí. Zároveň zhodnotím potenciální roli mezinárodního společenství v tomto ohledu.

Studie z roku 2019 publikovaná neziskovou organizací Christian Aid prezentuje data o potenciálních dopadech klimatické krize na konkrétní země. Ty dávají do kontrastu s údaji o produkci emisí. Výsledkem je zjištění, že právě země nejvíce ohrožené klimatickou krizí, produkují nejméně emisí.² Jejich ekonomiky jsou založené na zemědělství a postrádají rozvinutý průmysl, který by emise produkoval. Jedná se zpravidla o lidnaté africké státy, které jsou ohrožené nedostatkem potravy a narušení zemědělství by vedlo ke ztrátám na životech.³ Dalším dopadem může být enviromentální migrace.⁴ Pro ostrovní a pobřežní státy může globální oteplování znamenat existenční hrozbu.⁵ Jak by se tedy mělo mezinárodní společenství vyrovnat s faktem, že země nejméně zodpovědné za tuto krizi pocít'ují její dopady nejsilněji?

¹ <https://ourworldindata.org/co2-emissions>

² <https://www.christianaid.org.uk/sites/default/files/2019-07/Hunger-strike-climate-and-food-vulnerability-index.pdf>

³ <https://www.dw.com/en/ipcc-report-the-world-gets-hungrier-but-the-land-is-exhausted-from-us-and-from-climate-change/a-49783271>

⁴ <https://news.un.org/en/story/2019/07/1043551>

⁵ <https://news.un.org/en/story/2015/10/511232-island-states-threatened-rising-seas-call-un-urgent-action-climate-change>

Stěžejním argumentem je dopad na jednotlivce v rozvojových zemích. Zde lze uplatnit článek 25 Všeobecné deklarace lidských práv, který prisuzuje všem lidem právo na výživu, šatstvo a byt. Klimatická změna tato práva mnohým jedincům upírá.⁶ Při aplikaci tohoto článku je nutné uvědomit si, jakou roli hraje průmysl v daných zemích. Například v Číně, jež je největším emitorem CO₂, je přibližně třetina obyvatelstva zaměstnaná v průmyslu.⁷ Větší omezení čínského průmyslu by vedlo k odepření tohoto práva části jejich obyvatel. Je tedy nutné respektovat univerzalitu lidských práv, článek 25 nelze vyložit jednoznačně ve prospěch jedné či druhé strany.

Klimatická změna diskriminuje určité státy a připravuje je o právo na rozvoj. Podle článku 55 Charty OSN by však všechny státy měly vytvářet podmínky, za kterých budou moci všichni požívat práva na rozvoj. Lze tedy říct, že země způsobující klimatickou změnu svou činností odepírají rozvojovým zemím toto právo. Je ale nutné brát v potaz rovnoprávnost a svrchovanost všech států. Dnes je jedním z největších producentů CO₂ Čína. Podíváme-li se na produkci CO₂ v historickém kontextu, zjistíme, že se nachází až na třetím místě, a to za státy EU a USA.⁸ Západní civilizace totiž již prošla neekologickým procesem industrializace a až postupným vývojem získala vyspělou průmyslovou infrastrukturu k minimalizaci uhlíkové stopy. Pakliže mají všechny státy rovná práva, mají i země jako Čína či Indie právo na neekologickou industrializaci. Je zároveň nutné vnímat nejen celkové emise za stát, nýbrž také emise na obyvatele. Při zohlednění těchto dat by se Čína dostala až na dvanácté místo za USA, Austrálii, Kanadu či Německo.⁹ Jelikož jsou si státy rovny, mohou požívat stejných práv hospodářského rozvoje a při přijímání případných řešení je nutné dbát na to, aby tato práva nebyla některým státům odepřena.

Často diskutovaným nástrojem jsou mezinárodní regulace. Při jejich aplikaci je ale nutné brát v potaz suverenitu každého státu. Dle článku 1 Mezinárodního paktu o hospodářských,

⁶ <https://www.dw.com/en/ipcc-report-the-world-gets-hungrier-but-the-land-is-exhausted-from-us-and-from-climate-change/a-49783271>

⁷ <https://www.statista.com/statistics/270327/distribution-of-the-workforce-across-economic-sectors-in-china/>

⁸ <https://ourworldindata.org/co2-and-other-greenhouse-gas-emissions#cumulative-co2-emissions>

⁹ https://ourworldindata.org/grapher/co-emissions-per-capita?tab=chart&stackMode=absolute&country=AUS~BHR~BRN~CAN~DEU~KWT~QAT~SAU~TTO~ARE~USA~OWID_WRL®ion=World

sociálních a kulturních právech mají všechny národy právo svobodně určovat svůj hospodářský, kulturní a sociální vývoj. Zavedení univerzálních emisních norem by se tak mohlo zdát jako neoprávněný zásah do suverenity. Pakliže vezmeme v potaz dopady klimatické změny na nejchudší země světa, zjistíme, že tato krize devastuje jejich hospodářský vývoj, ohrožuje existenci jednotlivců či celých států a od základů mění jejich způsob života. Článek 1 Charty OSN zdůrazňuje rovnoprávnost a svrchovanost všech zemí a není tedy možné, aby jeden stát požíval svých svobod na úkor jiného. Jinými slovy, kde končí svoboda jednoho národa, začíná svoboda druhého. Zavedení univerzálních regulací lze tedy vnímat jako přijatelné v souladu s výše jmenovanými právními normami. Pakliže stát činí svou činností jinému státu újmu, měl by mu ji přinejmenším kompenzovat.

Závěrem vyplývá, že státy ve vyšší míře emitující uhlíkové zplodiny nesou vyšší míru zodpovědnosti. Při přijímání opatření je však nutné myslet i na jejich práva. Charta OSN ve svých člancích 55 a 56 zavazuje všechny členy ke spolupráci nad mezinárodními problémy sociálního či hospodářského charakteru. Na tomto principu by mělo vzniknout nové kompromisní a spravedlivé opatření. Jeho základem by mohla být Pařížská dohoda, jež však postrádá donucovací mechanismy. Novým řešením může být mezinárodní ekologická daň, kterou by odváděly ty státy, jejichž emise by překračovaly smluvené limity. Tyto prostředky by byly využity na pokrytí dopadů klimatické změny v postižených zemích. Tato daň by nesla roli jak motivační, tak kompenzační.

Pařížská dohoda svou bezzubostí odráží neochotu k akci smluvních stran a bylo by idealistické domnívat se, že k nastíněné dohodě dojde multilaterálním konsenzuálním jednáním. Velmi akceschopná je Rada bezpečnosti OSN, jež je jediným možným tvůrcem právně závazných a silou vymahatelných mezinárodních multilaterálních dokumentů. V minulosti byla otázka klimatu na půdě Rady probírána několikrát a Rada označila klimatickou změnu za ohrožení míru a bezpečí.^{10, 11} V takovém případě Rada může užít všech prostředků k čelení takové hrozbě dle kapitoly VII Charty OSN. Prosazení takového návrhu by však bylo hlavně na jejich stálých členech, jimiž jsou mimo jiné Rusko a Čína.

¹⁰ <https://www.novinky.cz/zahranicni/amerika/clanek/zmeny-klimatu-mohou-ohrozit-mir-varovala-rada-bezpecnosti-osn-103322>

¹¹ <https://news.un.org/en/story/2019/01/1031322>